

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Disptatio Septima. De æternitate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

S. Thomas.
Scotus.

quia quod producitur, possibile est produci: ergo saltem secundum istam potentiam dici potest persona procedens transire ab esse producibili, seu potentiali ad esse productum, seu actuale; Resp. Cum S. Thom. I. p. qu. 41. articul. 4. & Scotus loco praecitato, in personis procedentibus dari potentiam producibilem, prout haec dicit solam non repugnati cum esse, quo pacto dicimus possibile est Deum esse; non autem prout dicit indifferentiam ad esse & non esse: & consequenter ex hoc capite non repugnaret ista propositione: persona procedens transit ab esse producibili ad esse productum: repugnat tamen ex alio capite, tum quia Verbum Transire, vi sua primariae notionis importat antecedentem indifferentiam ad esse, & non esse eius termini, qui transit. Vnde multò minus dici potest: persona Diuina transit ab esse potentiali ad esse actuale: quia hoc expressius significatur per ly Potentiale. Cum igitur persona procedens non contineatur in producente per indifferentiam ad vitrumlibet, sed per omnimodam determinationem ad esse: non potest dici, quod transeat ab esse potentiali ad actuale. tum maximè, quia, vt acutè aduertit Scotus loco praecit. persona Diuina procedens, actu, non potentia continetur secundum suum esse formale in persona producente, quia actu, non potentia continetur secundum esse essentiale sui, quod est esse absolutum naturæ, qua dat esse formale omnibus personis. cum igitur esse absolutum naturæ sit esse formale atque essentiale personæ procedentis, & secundum hoc esse, actu, non potentia continetur in persona producente: non poterit absolute dici, quod persona procedens transiret ab esse potentiali ad esse actuale. Eodem modo soluitur argumentum de natura Diuina, quæ nec propriè transit à non esse relatio personæ procedentis, ad esse relatum eiusdem: nec illud recipit per potentiam aliquam passiuam, sed per omnimodam identificatiinem.

23. Ad secundam rationem dubitandi, distinguenda est maior: nam actus liberi diuinæ voluntatis solum potuerunt non esse, quo ad connotatum extrinsecum, ad actum libe-

rum essentialiter requisitum; non autem quo ad aliquid intrinsecum, ut fusiùs infrā.

24. Ad tertiam nego consequiam: & ad probationem, distinguendum est antecedens: etenim nulla potest esse noua denominatio, sine noua mutatione in aliquo saltem extremo. Ceterum dicitur Deus in tempore de novo Creator, Gubernator, Dominus, non per aliquam mutationem sui, sed per mutationem creaturæ, à qua extrinsecè Deus dicitur Creator, Gubernator, Dominus à creatione, gubernatione, & dependentia existente in creatura. Verum si Creator, Gubernator, Dominus, non sumatur formaliter & denominative, sed fundamentaliter; tunc dicendum est, Deum ab intrinseco dici Creatorem, Gubernatorem, Dominum, ab intrinseca nimis potestate creandi, gubernandi, dominandi, quam potestatem ut non acquirit in tempore, ita nec in tempore incipit denominari fundamentaliter Creator, Gubernator, & Dominus, sed ab ipsa æternitate.

25. Ex dictis deducitur, Immutabilitatem de formalis importare negationem mutationis; de materiali vero & connotato, perfectissimum modum essendi, soli Deo competentem: quippe cum nulla creatura possibilis sit, cui preter potentialitatem à non esse ad esse, & ab esse ad non esse, aliqua non competit mutabilitas, vel secundum esse substantiale, vt substantijs incompletis; vel secundum esse accidentale; & hoc siue quoad accidentia connaturalia, à quibus pendet omnis substantia creatæ; siue quoad accidentia supernaturalia, ad quæ eleuari potest omne ens creatum sustentatiuum: vel secundum aliquam componibilitatem, vt accidentibus, & modis omnibus, quibus competit componibilitas cum substantia, aut fundamento. Vnde quod creatura magis recedit à Deo, eo est potentialior & mutabilior; quod vero magis ad Deum appropinquit, eo est actualior & immutabilior. Vnde, quia materia prima maximè omnium distat à Deo, est omnium mutabilissima, quia & subiectum primū totius sublunaris mutationis: Angeli contrà, quia inter cæteras res creatas proximiùs accedunt ad Deum, sunt inter omnes creature, immutabiores.

DISPUTATIO VII.

De Æternitate Dei.

MUTABILITATEM
sequitur Æternitas, vnde illam post immutabilitatem tractant Scholastici: quod enim est immutabile, nec incipere nec desinere potest, sed semper sibiipsi uniformiter perseverans

nullis clausum durationis limitibus perenniter durat. Quocirca Patres Æternitatem cum Immutabilitate sape confundunt, vt legere est apud Augustinum 4. de Trinitate capite decimo octavo in fine: *Vera, inquit, immortalitas, vera incorruptibilitas, vera incommutabilitas ipsa est Æternitas. Verum ex Augst.*

rum ex dictis, & ex dicendis facile conitabit discrimen inter utrumque Attributum.

SECTIO I.

Quid sit Aeternitas?

Dogma. di.
Concilium
Lateranense
Scriptura.

Boetius.

S.Thomas.

O.

S.Thom.

Ægidius.

1. C ERTVM Fidei dogma est, Deum esse aeternum, definitum in Concilio Lateranensi cap. Firmis de summa Trinit. & Fide Catholica: quod etiam scriptura expressè docet multis in locis, & ratio ipsa naturalis evidenter ostendit: quia quod necessariò est, & à nullo in suo esse dependens, ortum & interitum sui habere non potest. Hoc igitur posito, inquirimus primò quid sit aeternitas. Multæ autem aeternitatis definitiones traduntur, sed omnium celeberrima, & à Scholasticis recepta est illa Boëtij quinto de consolatione prosa ultima: *Aeternitas est interminabilis vita tota simul & perfecta posseſſio.*

2. Ponitur posſeſſio pro duratione, in qua aeternitas analogicè conuenit cum durationibus creatis: est enim aeternitas, ætas propria Dei, qua eius Beatissima vita mensuratur; sicut duratio creata est propria mensura, qua vniuersusque rei creatæ esse mensuratur. Exprimitur nomine possessionis, quia esse, duratione possidetur: posſeſſio enim, teste S. Tho. i. p. q. 10. a. 1. ad vlt. quietem & firmitatem rei posſeſſæ importat. Ad denotandam igitur hanc rei stabilitatem & quietem, quam duratio ipsa importat, vſus est auctor nomine possessionis. Dices, tempus, quod sub duratione continetur, quietem & stabilitatem non importat, sed successionem & fluxum: ergo non quæuis duratio quietem & stabilitatem rei durantis importat. Resp. quòd quies & stabilitas à duratione importata explicanda non est pro re, quæ tota simul indiuisibiliter existit, sed pro re, quæ non interruptè existit, quo pacto etiam tempus, dum à suo fluxu & successione non interrumpitur, vniiformitatem quandam & quietem, non quidem permanentiæ, sed non interruptionis sui esse seruat.

3. Dicitur tota simul: qua particula aeternitas contrahitur ad durationem indiuisibilem, discriminaturque à diuisibili & successiva temporis: quia hæc nunquam manet eadem, sed successivè variatur, per diuersas continui partes. Dicitur autem tota, vt S. Tho. præcitato loco ad tertium notauit, non quòd habeat partes, sed quia nihil illi deest: Totalitas enim, teste Ægidio in i. dist. 8. p. 2. q. 1. ad quartum; dicitur per comparationem ad partes, non quas habet, sed quibus priuat.

4. Dicitur perfecta: ad denotandam propriam differentiam, qua aeternitas discriminatur à ceteris durationibus creatis. Nulla

quippe creata duratio est simpliciter perfecta, quia licet sit indiuisibilis & tota simul, vt æuum, non est tamen simpliciter perfecta, quia æuum non mensurat vitam actualē angelī, sed solam substantiam ipsius: vita enim actualis Angelī, cùm consistat in operationibus vitalibus intellectus & voluntatis, quæ permanentes non sunt, sed sibi succedentes, nequeunt mensurari æuo, quo mensuratur substantia ipsa Angelī: aeternitas vero non mensurat solum substantiam Dei, sed omnes vitales operationes ipsius, quia non solum substantia, sed etiam operationes omnes vitales Dei, indiuisibiles sunt & permanentes: ac proinde eadem aeternitas non solum mensurat vitam radicalem, sed etiam actualē Dei. Duratio autem eo est perfectior, quod perfectius esse mensuratur: qua de causa in definitione aeternitatis pro substantia mensurabili non est positum esse, aut Substantia, sed Vita, quæ non solum accipitur pro vita radicali, sed etiam pro actuali.

5. Dicitur interminabilis vita: quod non solum importat actualē, sed etiam potentiale negationē termini: interminabile enim est, quod terminari non potest. Nam vita Dei ita carer termino ortus & interitus, vt ei repugnet habere terminum sui ortus & interitus, non autem creature, quæ etiamsi ab aeterno condita neget actualē terminum durationis principij & finis, non tamē negat potentiale, quo vel potuit non incipere, vel poterit definire. Duplici igitur differentia aeternitas Dei discriminatur à qualibet duratione creata, vna desumpta ex negatione termini, altera ex perfectione esse quod mensurat. Prior est magis propria aeternitatis quæ exprimit nomē ipsum aeternitatis: aeternitas enim, teste S. Thom. in i. dist. 8. q. 2. ar. 1. est quasi ens extra terminos.

6. Ex dictis infertur primò, in aeternitate nullas esse differentias præteriti & futuri, quod rectè notauit Plato in Timao, & post ipsum Patres, & ratio naturalis id etiam demonstrat: quia præteritum dicit rem non esse, sed fuisse: futurū contrà, dicit rem nondū esse, sed futurā esse. In Deo autem, cùm nihil possit desinere, aut incipere, nil præteritum, aut futurū esse potest, sed quidquid est, semper sibi præsens est. Vnde Patres aeternitatem vocant *NVNC STANS* quod invariabiliter existens semper est sibi idem, solaque mutatio fit in tempore præterlabente. Ob eandem rationem illam explicant per verbum, *EST*: Aug. de vera religione c. 49. in fine: nihil autem, inquit, præterit in aeterno, & nihil futurum est: quia & quod præterit, esse definit, & quod futurum est, nondū capit, aeternitas autem tantummodo est, nec fuit quasi iam non sit, nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipsa verissimè dicere potuit humana mēti, *EGO SVM QVI SVM, & de illa verissimè dici poterat, QVI EST MISIT ME.*

7. Inferrur secundò aeternitatē esse virtualliter diuisibilē: cuius virtualis diuisibilitas consistit in hoc, vt eadē indiuisibilis duratio

S.Thomas.

Plato:
Patres.

Augustin.

Dei, propter sui plenitudinem & perfectionem, apta sit correspondere infinito tempori, & de facto correspondit infinita mensura imaginaria à parte ante. Sicut ratione immensitatis aptus est Deus correspondere infinito spatio reali, & de facto correspondet infinito spatio imaginario, ut infra probabo, cù de immensitate. Ratione huius virtualis diuisibilitatis interdum Patres aeternitatem tribuant differentias præteriti, præsentis, & futuri. Lege August. tract. 99. in Ioan-

nem principij & finis in duratione, quæ est realis, sed etiam negationem mensuræ, quæ est rationis: *Interminabile* enim est, quod nec determinari, nec definiri aliqua mensura potest. Secundò, quia oppositorum opposita debent esse differentiæ: sed aeternitas & tempus opponuntur: ergo sicut formalis ratio temporis consistit in mensura numerata & definita per intellectum, ut ipsa possit esse aliarum durationum mensura: ita aeternitas est duratio omni prolsus carens mensura.

12. TERTIA Sententia Gillij lib. 2. tract.

Gillius.

io. cap. 10. Fafoli in 1. p. q. 10. art. 1. dubit. 7. &

Fafolus.

aliorum affirmantium, aeternitatem adæquatè compleri per negationē termini seu principij & finis, tam actualis, quam possibilis. Fundamentum est, quoniam, hac tantum negatione concepta, adæquatè concipitur ratio ipsa aeternitatis: ergo per hanc adæquatè salutatur ratio aeternitatis. Consequens parat, quoniam ratio formalis adæquata est illa, qua posita, & ceteris omnibus sublati, manet integra ratio formalis constitutiva rei. Antecedens probatur, quia, ea tantum posita, duratio diuina primò & adæquatè cōdistinguitur ab omni alia duratione creata, quia nulla duratio creata dicit negationem principij & finis, saltem possibilis, cùm omnis creatura in sua inceptione, & desitio ne pendeat à libera voluntate Dei.

13. DICO primò: Aeternitas Dei non completerat formaliter per rationem mensuræ. Fundamentum est, quoniam ratio mensuræ non est quid reale, sed rationis; importat enim durationem diuinam, ut formam distinctam ab esse diuino, illudque mensuratem, quod est quid ratione confitū. Aeternitas autem competit Deo absque illa operatione intellectus: ergo.

14. DICO secundò: Aeternitas Dei non completerat formaliter per negationem mensuræ. Probatur primò, quia nulla negatio concipi potest absque formâ negata: ergo concipi non potest aeternitas sub negatione mensuræ, absque conceptione ipsius mensuræ, tanquam formæ negatæ: atqui probatum est, concipi possit aeternitatem, absque quod concipiatur illa ratio mensuræ: ergo negatio mensuræ non est formale completiuum aeternitatis.

15. Secundò nulla negatio potest esse formale completiuum rei, cui opposita forma negata non repugnat: atqui opposita ratio mensuræ negatæ non repugnat aeternitati: ergo nequit aeternitas per negationē mensuræ formaliter cōpleri. Maior constat, quia quod est formale completiuum rei, constituit rem essentialiter: repugnat autem, ut possit rei conuenire oppositum eius, quod illam constituit essentialiter, alioqui possit conuenire illi destruciuum sui, quod impli cat. Minor probatur, quia licet aeternitas non constituerat formaliter per rationem mensuræ, non tamen illi ratio mensuræ repugnat: etenim sine illa repugnantia concipitur aeternitas propria mensura diuini esse. Ne que

Henricus.
Ferrariens.
Bannez.

8. PRIMA Sententia Henrici in summa
art. 31. q. 2. Ferrar. 1. contra Gentes
cap. 15. §. Proportionaliter. Bannez 1. p. q. 10.
art. 1. dubio 2. affirmantium, aeternitatem
proximè constitui per rationē mensurę, non
realis, sed rationis. Duo enim distinguit in
aeternitate Ferr. unitatem seu uniformitatem
diuini esse, & mensurationem eiusdem: prium docet conuenire Deo re ipsa, nullo
intellectu cogitante; est enim Deus re ipsa
uniformis propter suam immutabilitatem:
secundum per operationem intellectus, dis
tinguentis unitatem diuini esse ab ipso esse,
apprehendens ipsam unitatem ut mensura
eiusdem esse. Vnde, non considerante
intellectu rationem mensurę, est quidem in
re entitas ipsa, quæ est aeternitas, non est tam
ratio completa aeternitatis, quia hæc
completur per rationem mensurę, quæ Deo
conuenit per operationem intellectus.

S.Thomas.

9. Probatur 1. auctoritate S. Thomæ 1.
p. q. 10. ar. 2. ad tertium docentis Deum dici
aeternum, quatenus ei conuenit ratio mensur
æ secundum apprehensionem nostram, & in
1. dist. 19. q. 2. art. 1. ait, rationem mensurę
completere rationem aeternitatis.

Aristotel.

10. Secundò, quia scrip. & Patres aeternitatem
contra tempore, dicunt enim, Deum esse in aeternitate, sicut res corruptibiles
in tempore: sed tempus completerat per
rationem mensurę; ergo & aeternitas. Minor
constat ex definitione temporis, est enim, au
tores Philosopho 4. phys. tex. 10. Numerus,
motus, secundum prius & posterius, quo res cor
ruptibiles mensuramus. Consequentia vero
probatur, quoniam si aeternitas non impor
taret rationē mensurę, non magis ipsa, quam
quodlibet aliud attributum contraponeretur
tempori.

Vasquez.

11. SECUNDA Sententia Vasquez 1. p.
disp. 31. nu. 23. opinantis aeternitatem cōpleri
negatione mensurę, quæ est quedam negatio
respectus rationis. Probat primò ex illa parti
cula definitionis aeternitatis, *Interminabilis*, hæc enim non tantum significat negatio

que ad hoc requiritur realis distinctio inter mensuram & mensuratum, sed sufficit distinctio virtualis, qua unum apprehenditur ut mensura, alterum ut mensuratum.

16. Dico 3. Neque completa ratio aeternitatis saluat in sola ac praeclara negatione termini, tam actualis, quam possibilis. Fundamentum est, quia per huiusmodi negationem non exprimitur, nisi quod esse Diuinum non possit incipere definire, sed praeter hoc aeternitas addit positivam permanentiam in suo esse: qui conceptus non habetur per solam negationem termini. Minor constat, nam aeternitas est duratio; duratio autem formaliter importat permanentiam rei, cuius est duratio: haec autem non exprimitur formaliter per negationem termini; quia licet negatio termini inferat causaliter hanc permanentiam, non tamen illam exprimit formaliter: negatio enim formaliter tantum exprimit incapacitatem principij, & finis, non autem formaliter permanentiam rei, actu in suo esse perseverantem.

17. Dico 4. Aeternitas praeter negationem termini, superaddit permanentiam vitæ Diuinæ cum perfecta uniformitate essendi, & aptitudinali correspondentia ad infinitum tempus. Est Scot. quodlibet 6. q. contra istud, Molina 1. p. q. 10. ar. i. Disp. 4. nec ab ea discrepat Suar. in Metaph. disp. 50. sec. 4. & deducitur ex praexposita definitione aeternitatis. Etenim per interminabilem vitam, exprimitur negatio termini: per ly tota simul & perfecta possessione, permanentia eiusdem cum omnimoda uniformitate essendi, & simul innuitur aptitudo coexistendi omni tempore & durationi possibili.

18. Fundamentum assertionis est, quoniam ea omnia censenda sunt de essentia rei, sine quibus non exprimitur adæquatus conceptus rei: atque sine his non exprimitur adæquatus conceptus aeternitatis; igitur omnia censenda sunt de essentia aeternitatis. Maior cum consequentia constat. Minorem ostendo quoad singula. Nam primò aeternitas est duratio quædam permanens, ergo includere debet quidquid essentialiter includit duratio permanens: sed haec supra existentiam rei addit quasi habitualem permanentiam eiusdem rei, que explicatur per actualem existentiam rei, cum connotacione praexistentiae eiusdem. Secundò Aeternitas discriminatur à qualibet duratione creatuæ, tum per omnimodam unitatem essendi; tum per negationem omnis termini tam actualis quam possibilis, & quod ex his consequitur, per aptitudinalem coexistentiam ad infinitum tempus. Igitur haec omnia censenda sunt de quidditatuo concipi aeternitatis. Nisi enim Deus concipiatur in suo esse semper & uniformiter existere, absque ullo termino actuali & possibili, nec non cum aptitudine ad coexistendum infinito tempori, non concepitur adæquatus, & explicitus conceptus aeternitatis. Igitur haec omnia concurrunt

ad integrandam adæquatè aeternitatem.

19. Confirmatur ex paritate immensitatis: nam ita se habet in Deo aeternitas, sicut immensitas; sicut etiam per immensitatem coexistenti loco, ita per aeternitatem temporis: atqui non habetur adæquatus conceptus immensitatis, nisi per negationem omnis termini circumscriptioonis localis, & aptitudinalem coexistentiam ad infinitum spatium reale cum indivisiibili correspondentia totius substantiarum Diuinæ ad quodlibet punctum spatii, ita nec habetur adæquatus conceptus aeternitatis, nisi per negationem omnis termini circumscriptioonis, durationis, & aptitudinalem coexistentiam ad infinitum tempus, cum permanentia uniformis vitæ Diuina in ordine ad quodlibet instantis temporis.

20. Quæri autem ultraius potest, an hæc perfectionem coexistenti infinito tempori, aeternitas formaliter habeat per negationem termini, an per aliquam rationem positum. Scotus docet, haberi formaliter per negationem termini, nam ea sublata, tolleretur aptitudo coexistenti ad infinitum tempus: Molina contraria censet, haberi per rationem positivam. Sed distinctione opus est: nam proxime & formaliter prouenit ex negatione termini, remotè & radicaliter ex ipsa positiva perfectione talis durationis. Nam ex eo, quod est duratio Diuina, essentialiter postulat negationem termini; & ex negatione termini proxime haber, ut coexistere possit infinito tempore possibili.

21. Obijcies primo, quia multa videamus requirere ad rationem aeternitatis, que illi non competunt, nisi dependenter à nostro intellectu, cum tamen aeternitas secundum omnia, quæ dicit essentialiter, copetat Deo independenter à nostro intellectu. Maior patet de negationibus, & respectu ad extrinsecum tempus. Resp. Negando maiorem: ad cuius probationem, negotia negationes quam aptitudinem coexistenti infinito tempori, copere aeternitati dependenter à nostro intellectu: nam ante omnem considerationem nostri intellectus. Deus caret principio & fine, & aptus est coexistere infinito tempori.

22. Obijcies secundò, nullum attributum Diuinum pender ab aliquo extrinseco: sed aeternitas à nobis explicata, pender à tempore possibili. Resp. Distinguendo maiorem: nullum attributum Diuinum pender ab aliquo extrinseco in esse, & cedendo in cognosci, & nego. Constat de attributis omnipotentiarum, & scientiarum, que nequeunt cognosci, nisi per ordinem ad creaturas possibles, & cognoscibiles, etiam si ab illis non pendeant in esse. Esto igitur aeternitas cōcipi nequeat sine respectu & habitudine ad tempus extrinsecum, haud tamen ab illo in esse pender. Est autem talis respectus de essentia aeternitatis, non formaliter, sed fundamentaliter sumptus, quo pacto dicit ipsum absolutam & intrinsecam perfectionem aeternitatis, connotato tantum tempore infinito possibili, tanquam

Scotus.
Molina.
Suarez.

Scotus.

Molina.

termino extrinseco, sicut accidit in alijs attributis respectuis secundum dici.

23. Ex dictis infertur i. discrimen inter attributum aeternitatis, & immutabilitatis. tum quia haec de formalis importat sola negationem: illud, praeter negationem, importat positivas connotaciones, tum diuinæ existentiaz, sine ullo principio & sine durantis: tum habitudinis coexistendi ad infinitum tempus, tum quia negatio, qua formaliter, compleetur immutabilitas, est negatio motus; negatio vero, qua compleetur aeternitas, est negatio temporis: negat enim aeternitas successionem, seu prioritatem & posterioritatem in durando, quæ formaliter pertinet ad tempus, quod est numerus prioris & posterioris. Vnde qua ratione motus distinguitur a tempore, distinguuntur negatio motus a negatione temporis: atque adeò attributa ipsa immutabilitatis, & aeternitatis, quæ per huiusmodi negationes formaliter comprehensur.

24. Infertur secundum: Conuenientia, quam haec duo attributa habent inter se in proxima radice, in qua fundantur: nam utraque proxime fundantur in necessitate essendi, in summa simplicitate, & puritate actus. Etenim ex necessitate essendi oritur, ut vita & existentia Dei sit incapax omnis inceptionis, & desktionis, & consequenter omnis prioritatis, & posterioritatis in durando. Ex simplicitate, ut sit incapax omnis compositionis, atque adeò omnis successionis durationis. Ex puritate actus, ut sit incapax ultioris perfectionis, ac proinde ultioris perfectionis durationis, ex ipsis radicibus immediatè oritur attributum ipsum immutabilitatis, ut supra ostendimus.

25. Infertur tertium: In Deo non esse plures aeternitates, sed unam iuxta Athanasiij symbolum, non tres eterni, sed unus eternus. Ratio est, quia licet unaquaque persona Divina sit aeterna, & unumquodque attributum Diuinum, ut tamen aeternitas importat attributum virtualiter distinctum a ceteris, in se uno claudit aeternitatem omnium, quia importat durationem perfectissimam totius Deitatis. Sicut licet qualibet persona, & quodlibet attributum sit immutabile, infinitum, bonum &c. Prout tamen immutabilitas, infinitas, & bonitas important attributa a ceteris distincta, inuoluunt immutabilitatem, infinitatem, & bonitatem omnium personarum, & attributorum, quia unumquodque importat attributum in suo genere perfectissimum & adequatum toti Deitati; non autem partiale & inadequatum unius tantum personæ, vel attributi.

26. Ad primum primæ Resp. S. Thomam intelligendum esse de eo, quod fundare potest rationem mensuræ, quæ est duratio ipsa Diuina ut interminabilis, quo pacto apta est mensurare vitam & existentiam Diuinam; non autem de mensura ipsa formaliter, ut multi Thomistæ explicant.

27. Ad secundum nego consequentiam:

non enim necesse est, ut Patres aeternitatem cum tempore comparent in ratione mensuræ, sed in ratione existentiaz, quæ antecedit rationem mensuræ: nam sicut res corruptibles coexistunt in tempore, ita Deus in sua aeternitate. Nec inde sequitur, quodlibet aliud attributum contraponi posse tempori, quia nullum aliud attributum habet hanc convenientiam in ratione durationis cum tempore.

28. Ad primum secundæ nego. ly interminabile æquè primæ dicere negationem termini ac mensuræ, sed negationem termini per se primæ; negationem mensuræ consequenter: ideo enim Deus est immemorabilis, quia caret termino; non contraria. Et hoc de mensura propriæ dicta, nam mensura impropriæ dicta non repugnat Deo.

29. Ad secundum Resp. i. Rationem mensuræ non esse tempori essentialiem, sed accidentalem: est enim tempus mensura per opus intellectus, quatenus illud assumit ad mensurandum motum: nam adhuc esset tempus etiam si intellectus illud non assumeret ut mensuram. Resp. 2. Distinguendo maiorem: oppositorum mediatorum oppositæ debent esse differentiaz essentiales, concedo: oppositorum mediatorum, nego. Aeternitas autem & tempus non opponuntur immediatè, sed mediatè. Minor constat, nam aeternitas immediatè opponitur durationi creatæ ut sic, sub qua continetur æcum & tempus. Maior probatur, quia quæ mediatè tantum opponuntur, supponuntur constituta per alias differentias priores: ut quia substantia mediatè opponitur quantitatib; non constitutur, tanquam differentia essentiali, negatione ipsa extensionis, nam haec supponit substantiam constitutam per aliam differentiam priorem, quæ est ratio ipsa perfectionis, quæ inmediatè opponitur accidenti ut sic. Quia igitur aeternitas opponitur tempori mediatè, non potest primò constituiri per differentiam, qua immediatè opponatur tempori, sed qua immediatè opponatur durationi creatæ ut sic: & consequenter ratio, quæ opponitur tempori, non est primò constituens aeternitatem, sed proprietas consequens illam. Est autem ratio primo constituens aeternitatem, cumque primò distinguens à duratione creatæ ut sic, negatio omnis termini cum indivisiibili & perfectissima permanentia in essendo.

30. Ad Fundamentum tertiaz. Nego antecedens: ad cuius probationem concedo, per eam primò, sed non adæquate, distinguere ab omni duratione creatæ; quia aeternitas, non solùm in suo conceptu inuoluit negationem termini, sed etiam perfectissimam permanentiam vitæ & existentiaz Diuinæ: negatio enim termini solùm dicit carentiam principiij & finis, sed praeter hanc additæ aeternitas perfectissimam permanentiam vitæ & existentiaz Diuinæ; ergo non solùm per illam, sed etiam per hanc adæquate discriminatur à duratione creatæ.

SECTIO III.

An aeternitas sit propria Dei?

DVPLEX distingui potest aeternitas, necessaria, quae est propria Dei, & nulli ab ipso conuenire potest; & libera seu contingens. Quae adhuc duplex esse posset, altera connaturalis, & qua intrinsecus exigitur; altera merè accidentalis & extrinseca. Connaturalis est, quae naturaliter exigitur ab essentia, tanquam propria passio. Extrinseca & accidentalis est, quae omnino accidit essentiæ, cum eaque nullam habet naturalem exigentiam & connexionem. De utraque est controversia, an repugnet creaturæ.

32. PRIMA sententia affirmat, neutram aeternitatem repugnare creaturæ. Fundamentum est, quoniam ad neutram negandam est apparet aliquod implicatio fundamentum. Non est autem diuinæ potentiae negandum, quod apparet aliquod implicatio fundamentum non præferat. Maior probatur. Nā potissima implicatio esset de aeternitate, quae connaturaliter exigitur; sed huius nulla est: quia sicut connaturalis est Angelo aeternitas à parte post, ita connaturalis esse potuit aeternitas à parte ante. Consequentia constat à paritatem. Antecedens probatur, nam illa perfectio est connaturalis subiecto, cui opposita priuatio est violenta & præter naturalis: sed annihilation est violenta & præternaturalis Angelo: ergo eius sempiterna conseruatio est connaturalis eidem.

33. SECUND A sententia negat, ullam aeternitatē conuenire posse creaturæ: est Alberti in 1. parte summae de quatuor Coenit, quæst. 3. art. 3. Henrici quodlib. 1. quæst. 7. & quolib. 8. q. 9. §. Refutat ergo, Alensis 2. p. q. 14. memb. 1. art. 1. ad undecimum & duodecimum, Bonauenturæ in secundo dist. 1. 1. p. art. 1. quæst. 2. Rich. art. 3. quæst. 4. Marsiliij qu. 1. art. 2. sub finem, Goffredi apud Ochamum infra citandum, Valent. 1. p. d. 3. de Deo vi creatore quæst. 3. puncto 2. qui, quamvis nullam rationem ex his, quæ afferuntur conuincitatem puret, propterea naturali ratione spectata, probabile censeat, creaturam ex aeternitate condi potuisse, spectata tamen Patrum auctoritate, quā in re Theologica sequi debemus, id putat implicare, etiam si id aperta ratione nobis non constet. Patres autem, qui id expressè negant, sunt Athanasius orat. 2. contra Arianos, Basilius lib. 2. contra Eunomium, Damascen. li. 1. fidei c. 8. Ambros. lib. 1. Hexameron cap. 1. August. 12. de Ciuit. Dei cap. 15. & contra Felicianum Arianum ante medium: qui omnes docent, ex eo, quod creatura est ex nihilo, ab aeterno condi non potuisse.

34. Secundò probatur hæc sententia ratione. Prima sit: Quod conuenit alicui ex se, prius illi conuenit, quād quod illi conuenit ex alio. Creaturæ ex se conuenit non esse, ab alio vero esse: igitur prius illi conuenit non esse, quād esse. Impossibile autem est, vt in eadem duratione creaturæ simul conueniat esse & non esse: igitur impossibile est, vt creaturæ conueniat aeternitas: alioqui vel in eadem aeternitate illi simili conueniret esse & non esse, vel nullo pacto illi conueniret non esse.

35. SECUNDA ratio sit. Si creatura condita fuisset ab aeterno, sequeretur, illam non potuisse non condi: quia vel potuisse non condi ante aeternitatem; & non: quia ante aeternitatem nihil est: vel in ipsa aeternitate; & neque hoc, quia quando res est, non potest non esse: neque post aeternitatem, quia præteritum non potest non fuisse præteritum: ergo numquam. Confirmatur, quia repugnatenti creato, non possit per totam aeternitatem à Deo corrumphi, cùm de essentia ipsius sit, perfecta dependentia à Deo.

36. TERTIA ratio sit, quia sequitur, creaturam numquam incepisse, sed semper factam esse. Nam creatura incipit per creationem: in aeternitate autem non fuisset creatio, sed tantum conseruatio: ergo non fuisset incepit, sed tantum facta esse creaturæ. Minor probatur, quia creatio est tantum in instanti, in aeternitate autem non fuisset assignabile instans, in quo incepisset creatio, & post quod secuta fuisset conseruatio.

37. QUARTA ratio sit; implicat, Deum producere creaturam cum coexistens ad infinitum spatium; ergo & cum coexistens ad infinitum tempus.

38. TERTIA sententia affirmat de aeternitate extrinseca & accidentalis. Est S. Th. 1. p. quæst. 46. articulo primo ad primum, & artic. 2. ad primum & quintum. Secundò contra gentes ca. 38. & de potentia, quæstione tercia, articulo decimo quarto. Caetan. & Ferrar. locis citatis, Egidij in secundo distinct. 1. i. p. quæstione quarta, articulo secundo. Durandi question. 2. Capreoli quæst. prima, articulo secundo, conclus. 2. Argent. quæst. secunda, articulo 2. Ochami quæst. 8. Ariminens. quæst. tercia. Rubionis, quæst. sexta, articulo tertio. Maioris quæst. quarta. Gabr. quæst. 3. Palatij disputat. 2. conclus. quarta. Heruæi de aeternitate mundi, quæst. 5. Bannez 1. p. quæst. 46. articulo secundo, conclusione tercia. Vasquez disputat. 177. c. 3. Molina quæst. 10. artic. 3. Suarez in Metaph. tom. 1. disput. 20. sect. 6. Inclinat Scotus in secundo dist. 1. quæst. tercia. §. tenentes autem primum. Quam sententiam problematicè defendit ibidem Lychetus. Pro cuius controversiæ explicatione,

39. DICO primò: Implicat, cōdi potuisse creaturam cum naturali exigentia ad aeternitatem. Hac nō inuenio in terminis à Scholasticis agitata.

Albertus.
Henricus.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Marsilius.
Goffredus.
Ocham.
Valentia.

Athanasius
Basilius.
Damascen.
Ambrosius.
Augustini.

S. Thomas.
Caetanus.
Ferrariens.
Egidius.
Durand.
Capreolus.
Argentinus.
Ocham.
Ariminen.
Rubio.
Gabriel.
Palatius.
Heruæus.
Bannez.
Vasquez.
Molina.
Suarez.
Scotus.
Lychetus.

Athanasius

agitatam, eam tamen semel audiui assertam à doctissimis Theologis. Eam vero probo primò Ratione, ducta ex Athanasio oratione, seu lib. secundo, contra Arianos ante medium: ubi docet reliqua omnia, excepto Verbo diuino, gratia & voluntate condita esse: ubi non modò ait voluntariè, vt excludat necessitatem, verum etiam gratia omnia condita esse, vt excludat omnem exigentiam & connaturalitatem ex parte rerum creandarum. Ex quo sic formo Syllogismum: Deus merè gratis & liberaliter omnia extra se producit: at non omnia merè gratis & liberaliter extra se produceret, si esset aliqua creatura, quæ connaturaliter & ab intrinseco aeternitatem exigeret. Maior est Athanasij, & reliquorum Patrum contra Arium disputationum, & ratione constat; quia Deo tribuendus est modus producendi omnium perfectissimus; modus autem producendi extra se omnium perfectissimus est, vt merè gratis, & sine ullo debito cuncta producat, quia hic magis commendat liberalitatem & munificientiam creatoris erga creature. Minor probatur, quia quod naturaliter exigit creatura, non merè gratis & liberaliter creatur, sed cum aliquo debito & obligatione creantis; nam quantum ponitur de connaturalitate & exigentia ex parte effectus, tantum tollitur de gratia & liberalitate ex parte agentis: & quantum crescit vis & exigentia creabilitatis in termino, tantum crescit debitum & obligatio creandi in principio creante. Vnde non omnia merè gratis & liberaliter conderet Deus, sed aliqua cum debito & obligatione, fundata in essentia & natura creata, ab intrinseco exigente creationem, quod diuinæ perfectioni derogat. Confirmatur. Nam hanc saltem creaturem negant patres cum contra Arium negant, ullam creaturem condipotuisse ab aeterno.

40. Secundò probatur a priori. Impli- cat creaturem naturaliter exigere proprietatem, quæ necessariò inuoluit perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius creature: Si autem possibilis esset creatura, quæ naturaliter exigeret aeternitatem, illa naturaliter exigeret proprietatem, quæ necessariò inuolueret perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius, ergo. Maior patet, quia cum proprietas sit naturalis passio subiecti, implicat illam esse repugnantem intrinsecis principijs ipsius subiecti: alioquin esset, & non esset naturalis passio; esset, quia ut naturalis passio, postularer, ut esset proportionata subiecto; non esset, quatenus esset repugnans proprio subiecto. Minor vero probatur, quia aeternitas necessariò inuoluit immutabilitatem rei aeternæ per infinitam durationem: sed implicat creaturem naturaliter exigere immutabilitatem per infinitam durationem: igitur repugnat creature naturalis exigentia aeternitatis. Maior constat, quia implicat rem aeternam ut sic mutari, vel quoad esse, vel quoad operari: sed ratione aeternitatis creature necessariò fieret inca-

pax omnis mutationis. Minor probatur, quia de conceptu creature est, perfecta subiectio ad creatorem; atqui haec tollitur a creature per infinitam durationem: igitur nequit exigentia aeternitatis esse connaturalis creature.

41. Dic es, exigentiam talis immutabilitatis non repugnare creature, tum quia oritur ex suppositione aeternitatis, quæ non pugnat cum creature, vt patet, si creature condita fuisset ab aeterno sine tali exigentia: nam tali creature, ex suppositione aeternitatis, connaturalis fuisset aeterna immutabilitas. Tum quia haec immutabilitas est consequens ad aeternitatem: creatura autem posset naturaliter exigere unum & non aliud. Resp. Negando assumptum: & ad primam probationem, distingueda est maior: talis immutabilitas oritur ex suppositione aeternitatis gratuitè cōmunicatè, & nego, quæ connaturaliter exigitur, & cōcedo. Prior immutabilitas non repugnat creature, repugnat autem posterior: Multa enim possunt nobis gratis communicari, quæ tamen non possunt à nobis connaturaliter exigi; gratia enim & gloria, ceteraque dona supernatura gratis nobis communicantur, quæ tamen nequeunt connaturaliter à nobis exigi. Aeternitas igitur, & immutabilitas ex ea orta, possunt quidem nobis sine villa repugnantia gratis communicari, non autem sine intrinseca repugnancia naturaliter exigi.

42. Cuius discriminis ea est ratio: quia quod gratis communicatur, non variat intrinsecam essentiam rei, variat autem quod naturaliter exigitur. Quia igitur nulla res potest naturaliter exigere, quod propriæ essentia repugnat, non potest creature naturaliter exigere aeternitatem, quæ necessariò inuoluit immutabilitatem, repugnantem intrinsecis principijs essentiæ creatæ, quæ essentiæ liter importat mutabilitatem. Ex his patet ad minorem: nam immutabilitas, quæ conueniret creature gratuita aeternitate donata, esset connaturalis creature ratione aeternitatis gratis communicata, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiae, sicut visio beata est connaturalis intellectui creato ratione luminis gloriæ, gratis collati, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiae. Vnde licet potuerit creature gratuita aeternitate donari, & consequenter aeterna immutabilitate ex ea orta insigniri, non tamen potuit intrinseca & connaturali.

43. Ad Secundam probationem neganda est minor: repugnat enim naturam à parte rei exigere unam perfectionem, & abstrahere ab alia cum ea essentialiter connexa: quod constat cum inductione, repugnat enim, naturam exigere potentias, & cum potentijs non exigere actus, cum ijs potentij essentiæ liter connexos. Repugnat, potentias exigere actus, & cum actibus non exigere obiecta, actus essentialiter specificantia. Repugnat, hominem exigere admirabilitatem, & cum admirabilitate non exigere risibilitatem,

cum

cum ea essentialiter coniunctam. Tum ratione; quoniam intrinseca exigentia naturae tendit ad suas proprietates, prout à parte rei existunt: at qui implicat, vt à parte rei existat vna perfectio sine alia: ergo implicat, naturam tendere ad vnam perfectionem, & non ad aliam. Minor patet, quia si vna essentialiter includitur in alia, implicat, vnam existere sine alia. Maior probatur, quia natura exigit suas proprietates, vt perfectibile suum perfectuum: perfectibile autem respicit suum perfectuum, prout in re ipsa existit: quia existentia est prima perfectio rerum, cum nihil possit habere rationem perfecti, nisi vel per existentiam, vel per ordinem ad illam. Confirmatur, quia quando exigitur aliqua perfectio, exigitur secundum totum id, quod à parte rei essentialiter includit: ergo si aeternitas à parte rei essentialiter includit immutabilitatem rei creata per infinitam durationem, non potest ea exigi, quin simul coexistat ipsa aeterna immutabilitas, cum aeternitate essentialiter connexa.

Dicō Secundō: Non repugnat, Creaturas etiam natura sua corruptibles, mere gratis & liberaliter ab eterno condituisse. Fundamentum est, quia nulla est implicatio, neque ex parte Dei producentis, neque ex parte termini producibilis, neque ex parte ipsius productionis. Non ex parte Dei producentis; quia Deo non deest potentia, si ex parte termini nullus sit repugnantia. Nec requiritur, vt causa duratione praecedat suum effectum, sed sufficit, si tantum natura & causalitate, vt patet de sole respectu luminis, quod tantum natura supponit illum priorem.

45. Neque ex parte termini: quia aut repugnaret ex parte termini, vt sic; & non, alioquin neque verbum diuinum potuisse ab eterno produci: aut ex parte termini, vt creatibilis; & neque hoc, quia terminus, vt creatibilis solum dicit non habere esse ex se, sed illicet totum accipere ab alio: at etiam creatura ab eterno condita potuisse habere totum suum esse ab alio, & non ex se. Ergo. Confirmatur, quia sicut non repugnat aeterna productioni, vt terminus per eam productus habeat esse ab alio, vt constat de productione aeterni verbi: ita non repugnat aeterna productioni, vt per eam terminus totum suum esse habeat ab alio. Vnde non sequitur, quod ipsum non esse creaturae duratione praecedere debeat ipsum esse creaturae. Sicut nec ipsum non esse relativum verbi praecedere deber duratione ipsum esse relativum verbi, sed tantum origine. Quare cum dicatur, creatura sit ex nihilo, Præpositio *Ex*, non importat antecedentem temporis, sed vel negationem subiecti, vel prioritatem naturae; quae in hoc consistit, vt creatura, quantum est ex se, nullum habeat esse, sed totum, quod habet, habeat à Deo libere producente: quia vero quod conuenit aliqui ex se, prius natura illi

conuenit, quam quod conuenit ab alio, id est prius natura dicitur creatura non esse, quam esse

46. Nec deum repugnat ex parte creationis: cuius conceptus non est, vt putat Henricus, vt debeat tantum in instanti durate, sed vt sit actio, qua res accipit esse. Neque est necesse illam à parte rei distingui à conseruatione, vt patet, si Angelus crearetur immediatè post instans temporis: tunc enim creatio distingui non posset à conseruatione eiusdem Angeli realiter, sed tantum ratione. Nam eadem actio considerata, vt simplex dependentia termini à sua causa, diceretur creatio: considerata vero, vt quedam continua dependentia termini à causa, connotans præexistentiam sui, diceretur conseratio, absque reali distinctione in re ipsa.

47. Ad Fundamentum primæ, neganda est maior; & ratio implicatio constat ex prima assertione. Ad probationem minoris, negatur paritas: tum quia aeternitas à parte post supponit in Angelo liberalem creationem, qua posita, est illi connaturalis aeternitas à parte post: aeternitas vero à parte ante non supponit in re creata liberalem creationem, sed potius ipsam esse creaturae prius natura, quam crearetur, naturaliter exigeret aeternam creationem. Non repugnat autem, vt posito uno dono gratuito in creatura, sit illi connaturale & alterum, quod cum primo dono gratuito naturalem habet connexionem: quia tunc connaturalitas & exigentia non fundatur in ipsa creatura, sed in dono liberaliter collato: ratione cuius doni sit creaturae aliiquid connaturale, quod simpli citer non est, nec potest illi esse connaturale. sic posito lumine gloriae, vt gratuito dono in intellectu creato, connaturalis est illi visio beata, quae cum tali lumine est connaturaliter connexa, quæ simpliciter non est, nec esse potest intellectui creato connaturalis.

48. Dices. Ergo saltem aeternitas est connaturalis creationi: sed creatio est ipsa creatura in fieri: ergo aeternitas est connaturalis creaturae. Resp. Distinguendo minorē: creatio est ipsa creatura includens donum gratuitum, concedo; non includens donum gratuitum nego: ergo est connaturalis aeternitas creaturae, vt includenti donum gratuitum, concedo; vt non includenti donum gratuitum, nego. Si autem connaturalis esset creaturae aeternitas à parte ante, esset illi connaturalis nullo supposito dono gratuito, quia aeternitas à parte ante non potest supponere in creatura creationem gratuitam, sicut supponit aeternitas à parte post. Cuius discriminis ratio est: quia aeternitas à parte post habet initium durationis à parte ante, in qua supponere potest creationem: aeternitas vero à parte ante, nullum habet initium durationis à parte ante, in qua possit

gratuitam creationem supponere. Neque il-
lam supponere potest natura priorem, quia
cum aeternitas formaliter consistat in ater-
na permanentia esse rei durantis, necessa-
ritatem inuoluit esse rei secundum omnem
conceptum essendi; atque adeo non po-
test illud, ut natura tantum praecedens ex-
cludere a conceptu aeternitatis, quia tunc
non includeret omnem perfectionem essen-
di rei durantis.

49. Confirmatur, quia aeternitas a parte
post, non includit necessariam immu-
tabilitatem ex parte creaturae, sicut includit
aeternitas a parte ante: quia in aeternitate
a parte post, creatura manet perfecte subie-
cta Deo in quolibet instanti temporis, in
quo annihilari potest pro beneplacito Dei:
& quod non annihiletur, non prouenit ex
impossibilitate creaturae, sed ex libero decre-
to ipsius Dei. In aeternitate vero a parte ante
creatura per totam aeternitatem & infinitam
durationem a Deo annihilari & mutari non
poterit: atque hoc non tam ex decreto Dei,
quam ex ipsa impossibilitate rei. Implicat
autem, ut creatura naturaliter exigat talen
perfectionem, per quam se subtrahat per
infinitam durationem a subiectione Dei:
non implicat autem, ut naturaliter exi-
gar talen perfectionem, per quam semper
maneat pro quoque instanti perfecte subie-
cta Deo.

*Explicantur
Patres.*

Arg.

Athanasius

Damascen.

50. Ad argumentum secundum dictum
ab auctoritate Patrum Resp. Vel eos contra
Arium loqui, supposita rerum creatione in
tempore; qua posita recte contra ipsum ar-
guebant; Si Verbum est aeternum; ergo non
est creatura: quia de facto nulla creatura est
aeterna. Vel certe eos negare, condi potuisse
creaturam ab aeterno cum naturali exigentia
aeternitatis. Quæ responsio est magis con-
formis ad confutandum errorem Arii, qui
dicebat, Verbum Diuinum non esse qualis
cumque creaturam, sed excellentissimam in-
ter omnes, ut constat ex Athanasio Oratione
seu lib. 3. contra Arianos columna 13. & l. 4.
vbi probat non ex qualcumque aeternitate
colligi Christum esse naturalem filium Dei,
sed ex aeternitate propria Dei Patris. Recte
igitur contra Arium argumentabantur Pa-
tres: Verbum ab aeterno productum est, &
non sicut reliqua creaturae, quæ tantum vo-
luntate & gratia producuntur, sed naturaliter:
igitur non potest esse creatura, quia nulla
creatura postulat naturaliter ab aeterno
producere. Quæ responsio colligitur ex cita-
tis locis Athanasi & Damasc. lib. 1. Fidei c.
8. vbi ex eo, quod creatio sit voluntaria Deo,
colligit illam suapte natura & ab intrinseco
non postulare aeternitatem.

51. Ad primam rationem, distinguo mi-
norem subsumptam: impossibile est, ut in ea-
de duratione conueniat esse, & non esse sim-
pliciter, concedo: ut eidem conueniat esse ab
alio, & non esse a se, nego: hoc autem non est
ponere esse, & non esse in eadē duratione sim-
pliciter, sed esse absolute, & non esse sub-

conditione, ac nece si ab alio productum non
esset.

52. Ad Secundam nego sequelam: ad
cuius probationem dico, creaturam potuisse
non condi in ipsa aeternitate, non quidem
in sensu componentem aeternitatem cum crea-
tura, sed in sensu diuidente aeternitatem a
creatura: quia nimis quod ab aeterno con-
ditum fuisset, portuisset ab aeterno non condi,
sicut ab aeterno Deus voluit mundum, & ta-
men pro eadem aeternitate potuisse non vel-
le mundum, non quidem in sensu compo-
sito, sed in sensu diuiso. Ad Confirm. Resp. As-
sumptum esse verum de incorruptibilitate
eterna, quæ connaturaliter exigatur; non au-
tem de gratis communicata.

53. Ad Tertium: Si ly, incipit, denotet ini-
tium durationis, concedo creaturam ab aeterno
nunquam incepisse; si tantum principium
productionis, nego: nam ab aeterno creature
habuisset principium suæ inceptionis, ta-
metis ea incepio distincta non fuisset a conser-
vatione. Vnde ad minorem, concedo ab
aeterno non fuisse creationem re ipsa distin-
ctam a conservatione, ad cuius probatio-
nem, falsum est, creationem esse tantum in
instanti: hoc enim argumētum fieri suo mo-
do potest de productione ipsa Verbi Diuini,
quod ita ab aeterno productum est, ut per to-
tam aeternitatem dicatur produci: nec in eius
aeterna productione, licet distinguere pro-
ductionem ab eius quasi conservatione.

54. Ad quartum nego consequentiam:
ratio discriminis est, quia potest res coexistere
aeterno tempore per solum fluxum aeterni
temporis, cum res, ut coexistat tempore, nul-
lam perfectionem requirat maiorem, quam
ex se habet in instanti ipso, in quo primo est:
non potest autem res coexistere infinito spa-
cio per fluxum ipsius spatij, quia spatium non
fluit, sed per aliquam perfectionem intrinse-
cā, sicut enim ipsa non potest coexistere ma-
iori spacio, quod primò adæquatè occupat,
sine noua aliqua perfectione intrinseca; ita
nec infinito spacio sine noua perfectione in-
trinseca infinita, quod implicat.

SECTIO IV.

*An, & Quo pacto aeternitas differat ab
aetuo?*

55. **T**AMEN SI Euum ex sua prima im-
positione multa significet, ex Scho-
lasticorum tamē ylo accommodatum est ad
significandam solam durationem rerum in-
corruptibilium: in quo sensu inpræsentia-
rum de Aetuo disputamus.

56. PRIMA sententia affirmat, Euum dif-
ferre ab aeternitate: quia haec caret principio
& fine: illud principiu habere potest. Sed co-
trà, quia, ut praecedente sectione probauimus,
non repugnat, creaturā incorruptibilem ca-
rare potuisse principio & fine durationis.

Bonavent.

Varro.
Capreolus.Scotus,
Richardus.Hieronym.
Anselmus.
Augustin.

57. SECUNDA sententia celebris est Bonauent. in 2. dist. 2. parte prima, ar. 1. q. 3. & Varronis apud Capreolum ibidem q. 2. a. 2. contra s. conclusionem, afferentium, æcum differre ab æternitate, èd quod æcum includat successionem, quam non includit æternitas.

Hanc sententiam probabilem putat Scotus in 2. dist. 2. q. 1. & Richardus ar. 1. q. 3. Duplicit autem hæc successio in æuo explicari potest, uno modo explicatur à Bonauent. ut sit tantum successio in actione, qua substantia æterna conseruatur à Deo, absque vlla successione in substantia ipsa æterna, quod probat hac similitudine: sicut aliter egreditur riulus à fôte, aliter radius à sole; riulus enim semper egreditur à fonte cum noua & noua aqua; radius verò à sole cum eodē semper esse præhabito. Ita in re præterlabente & corruptibili, vna pars habita amittitur, & noua subinde acquiritur: in re autem æterna idem esse, quod semel habuit, per cōtinuum influxum Dei continuatur. Vnde sola successio est in actione, qua conseruatur, absque vlla successione in re ipsa cōseruatâ. Supponit autem hic modus actionem, qua Deus conseruat res incorruptibiles, non esse vnam cōtinuò perseverantem, sed plures, quarum vna immediate succedit alteri.

58. Alio modo, & quidē probabilius explicatur hæc sententia: vt nimurum æcum sit modus successiūs, distinctus ab actione, & à substantia rei æterna, per quem substantia ipsa incorruptibilis successiūs respondet diuersis partibus temporis realis vel imaginarij. Sicut vbi est modus, quo vnaquaque res diuersis responder partibus loci realis aut imaginarij. Hæc sententia sic explicata probatur primò auctoritate Patrū Hieronymi epistola ad Marcellam, Anselmi in Prosolo. gio c. 20. Aug. l. 11. Confess. c. 14. & aliorum affirmantium, solam æternitatem Dei nullam agnoscere successionem, reliquas verò durationes creatas necessariò aliquam admittere præteriti ac futuri successionem. Secundò, probatur rationibus.

59. PRIMA sit, si in æuo nulla esset successio, idem in eo esset præteritum, præsens, & futurum: sed implicat angelum, qui semel fuit, non fuisse; ergò similiter implicabit, qui nunc est, non fore. Minor patet. Maior probatur, quia vbi nulla est successio, sed idem nunc semper indiuisibiliter stans, nulla est distinctione inter præteritum, præsens, & futurum: igitur si præteritū non potest non fuisse, nec futurum poterit non fore. Confirmatur, nam idè Deus non potest non fore, quia nunc habet quidquid ad futurā durationem requiritur: ergò si nunc angelus habet quidquid ad futuram durationem requiritur, nèc ipse poterit non fore.

60. SECUNDA ratio. Angelus vi suæ durationis correspondere potest tempori infinito: ergò, si talis duratio est indiuisibilis & tota simul, est actu infinita. Consequentia probatur, quia mensura, quæ ex se apta est adæquari mensurato infinito, est actu infinito.

ta. Confirmatur, nam ita se habet duratio ad tempus, sicut locabilitas ad spatium: implicat autem, creaturam per locabilitatem finitam respondere spatio infinito; ergò & per durationem finitam temporis infinito.

61. TERTIA sit, potest vnu angelus plus durare quam alius; & idem plus durare dicitur per duos, quam per vnum annum: sed si duratio esset indiuisibilis & tota simul, non plus durationis haberet vnu, quam alius angelus; nec idem maiorem durationē haberet coexistens duobus annis, quam vnitantum.

62. QVARTA ratio sit, repugnat, in re finita esse infinitas negationes defectuū: at si eum esset duratio totum esse suū futurum vnitum præhabēs, actu haberet infinitas negationes defectuū. Minor patet, quia nunc haberet negationem diei crastini, & infinitorum subsequentium. Maior probatur, quia negatio defectus est positio perfectionis: ergò infinitæ negationes defectuū est positio infinitarum perfectionum. Igitur si res finita haberet infinitas negationes defectuū, esset infinitè perfecta. Confirmatur, quia ex infinitis negationibus defectuū colligimus infinitam perfectionem in Deo: ergò ex infinitis negationibus defectuū colligimus infinitam perfectionem in re creata.

63. QVINTA & ultima ratio sit. Implicat, angelum successiūe correspondere diuersis partibus spatij, absque modo successiūo superadrito: ergò implicabit, successiūe correspondere diuersis partibus temporis, absque modo successiūo superadrito.

64. TERTIA sententia S. Tho. 1. p. q. 10. ar. 5. & quodlibeto 10. q. 2. ar. 4. Alenf. 1. p. q. 12. memb. 9. ar. 3. & reliquorum Scholastico-rum in secundo distin. 2. affirmantium, æcum non distingui ab æternitate per successionē aliquam, sed vel per defectibilitatem in es- fendo, & terminum saltem possibilem; vel, vt S. Tho. explicat, per coniunctionem ad mutabilitatem. Nam etiæ æcum in se immutabile sit, est tamen cum mutabilitate coniūctū, quia mensurat esse quod est subiectū & principium variarum mutationum acciden-talium: æternitas verò mensurat esse, quod est omnino immutabile, & quoad esse, & quoad operationes. Pro cuius controver-sie declaratione,

65. Dico primò. Æuum non differt ab æternitate per aliquam successionem intrinsecam. Est August. 12. de Ciuit. Dei c. 15. Immortalias, inquit, Angeloruū non transi in tempore, nec præterita est quasi iam non sit, nec futura quasi nondum sit. Probatur primò, ratione contra priorē modū Bonauenturæ: tūm quia falsum est, actionē, qua Deus conseruat æterna, esse successiā, sed permanentem; sicut est ipsum esse, quod cōseruat: est enim conseruatio eadem continua actio. Tūm quia non saluat intentum: intendit enim hic modus saluare, rem æternam posse in quolibet instanti deficere; & propterea fingit actionē successiā, quæ, quia in quolibet instanti definit, in quolibet instanti res æterna deficeret.

S.Thomas.
Alenf.
Reliqui
Scholastici.

Augustin.
Contra mo-dum Bon-a-
uenturæ.

deficeret, si noua actio conseruativa non succederet; non, inquam, saluat intentum, quia actio illa, quæ succedit in tempore immidiate post instantem, necessariò debet durare tempore aliquo determinato, cùm nequeat actio definire pro ea duratione, pro qua est. Ergò saltem pro eo tempore non posset res quaterna deficere. Tùm quia hæc eadem actionū successio adstruenda esset in operationibus ipsius aeternorum, nam etiā illæ deficere possunt pro quolibet momento futuro. Tùm maximè, quoniam duratio non est formaliter actio, qua res duras conservatur; cùm actio & duratio sit res diuersorum predicatorum. Vnde debent saltem ratione distingui. Est enim actio attingentia termini; conseruatio manutentia eiusdem: duratio autem addit permanentiam esse prehabiti, cum correspondentia ad tempus reale vel imaginarium. Vnde non solum res ipsa conseruata, sed etiam conseruatio durare dicitur: quia sicut unumquodque Ens existit existentiæ propriæ, ita durat duratione propria: quia duratio supra existentiam non addit, nisi permanentiam in esse: Vnde sicut nequit existere existentiæ alienæ; ita nec permanere in proprio esse permanentiæ alterius esse.

66. Demum ratio ob quam talis successio ab aduersariis singitur in actione conseruativa aeternorum, est ad saluandum continuam defectibilitatem, quam res creatæ habent ad durandum in futurum: at qui ad hoc talis successio necessaria non est; igitur frustra singitur. Maior est ipsum fundamentum aduersariorum, Minorem probo, quia talis defectibilitas optimè saluatur per continuā dependentiæ eiusdem esse, quæ res creatæ media actione conseruativa liberè pendente a Deo: nam, etiā posita tota actione conseruativa & existentia, atque adeo tota perfectione durativa intrinseca in creatura, potest Deus pro quolibet momento futuro talem actionem suspendere, & creaturæ in nihilū redigere; atque adeo illa amplius non durare.

67. Probatur secundò contra posteriorē modum; nam tota ratio ponendi talem modum successuum distinctum à substantia ipsa aeterni, est ut substantia quaterna correspondat diuersis partibus temporis; sed ad hunc effectum non est necessarius talis modus: ergo, maior est fundamentum aduersariorum: minorem ostendo, nam illud non est ad aliquem effectum necessarium, sine quo talis effectus haberi potest: at qui sine hoc modo superaddito haberi potest successiva correspondētia rei incorruptibilis ad tempus; ergo, maior patet, minor probatur, nā posita re incorruptibili, & tempore simul, & quocunque alio modo præcisō, implicat talem rem non correspondere diuersis partibus temporis; cū nihil aliud sit, rē correspondere diuersis partibus temporis, quæ illis coexistere: implicat autem, rē incorruptibilem positam in tempore, non coexistere diuersis partibus temporis; nam hoc ipso, quod diuersæ partes temporis

fluūt circa talem rem, talis res coexistit illis, sicut eo ipso, quod circa pontem præterfluit diuersæ partes fluminis, pons coexistit illis; cùm nil aliud sit, alteri coexistere, quæ existere dum aliud existit: at qui dum diuersæ partes temporis existunt, existit res aeterna; ergo illis coexistit.

68. Confirmatur, quoniam, vt in Physicis docui, nulla duratio à parte rei distinguitur àre durante; cùm enim duratio addat supra existentiam solam permanentiam in effendo, repugnat rē durare duratione à propria existentia distincta. Implicat igitur, aetū esse modum ex natura rei distinctum à substantia aeterna. Addo, quod quælibet duratio proportionari debet rei, cuius est duratio, vt si illa sit indivisibilis & permanens illa etiam indivisibilis & permanens sit, oportet, alioquin non esset proportionata mensura respectu sui mensurati. Sicut enim duratio permanens non est congrua mensura rei fluentis; ita nec duratio fluens erit congrua mensura rei permanentis.

69. Dico secundò: Aenum differt ab aeternitate tum per intrinsecam capacitatem termini, cuius non est capax aeternitas: tum per exigentiam successionis in proprijs actibus & accidentibus substantiæ, quam mensurat. Ratione prioris differentiæ aenum habet, vt in quolibet momēto deficere possit, & in futurum amplius non protendit: ratione posterioris, vt non sit perfecta mensura rei, cuius est duratio: si quidem non mensurat rem quoad proprios actus & intrinsecas operationes ipsius, sicut aeternitas; sed solum quoad substantiam. Assertio sic explicata constat ex dictis supra de aeternitate.

70. Ad Patres adductos contra primam conclusionem. Resp. vel eos intelligi de duratione aeternorum, mensurante non eorum substantiam, sed operationes, quarum esse sicut constat ex præterito & futuro, ita & earum duratio: & quia talis duratio est quoddam complementum aui; nam sicut propriæ operationes sunt complementum substantiæ, ita & ipsarum duratio est complementum durationis substantiæ; non incongrue dici potest, aenum ratione huius complementi adiuncti admittere aliquam successionem in substantia, vel intelligi de ipsam duracione substantiæ, quæ saltem in potentia, & negatiuē admittit huiusmodi differentias præteriti & futuri: nam & qui creatus est initio mundi, poterit tunc non creari; & qui nunc est, poterit non fore. Aeternitas autem nec ratione durationis adiunctæ, nec in potentia & negatiuē admittere potest successionem ullam in diuina substantia.

71. Ad Primam rationem concessa sequela cum minore, loquendo de differentijs intrinsecis aeo: neganda est consequentia; quoniam fuisse in aeo, connotat aliquid, in cuius oppositum Deus non potest, quia connotat rem coextitisse præterito; fieri

*Exponens
Patres.*

a utem

autem nequit, ut quod coëxstitit præterito, non coëxsterit. Fore autem cum nihil connotet, in cuius oppositum Deus non possit, non repugnat, ut quod coëxstitit præterito, non coëxistat futuro, esto præteritum & futurum, quatenus sunt differentias intrinsecas, non distinguantur in æuo. Ratio vero est, quia licet æuum habeat totam suam perfectionem intrinsecam simul, quia tamen illam habet dependenter à Deo, totam illam simul amittere potest. Vnde si Deus annihilaret angelum ab initio mundi creatum, non solum annihilaret durationem, quæ futura erat, sed etiam quæ fuit, licet non posset annihilare illam secundum extrinsecum connotatum quod fuerit: tamen si annihilando illa non solum annihilaret durationem, quæ futura erat, sed ipsu etiam extrinsecum connotatum, quod resultare debuerat ex duratione ipsa futura. Cuius discriminis ratio est, quia hoc connotatum fuisse, necessariò resultat ex coëxistentia rei æuternæ, ad tempus præteritum, quod non tollitur ex destructione rei presentis: connotatum vero temporis futuri pender ex coëxistentia rei præsentis ad tempus futurum: destruxta autem re præsente, tollitur quin res ipsa, quæ est præsens, coëxistat futuro; ac proinde non solum tollitur duratio intrinseca, sed ipsa etiam connotatio extrinseca, quæ essentialiter pendet ex permanentia rei præsentis ad tempus futurum. Ad Confirmationem nego, Deum non posse non fore, ex eo præcisè, quod nunc habet quidquid ad coëxistendum futuro requiritur, sed quia id habet à nullo extrinseco dependens.

72. Ad secundam nego consequiam: Nam sicut correspondentia ad tempus extrinsecum nullam ponit perfectionem intrinsecam in re correspondente; ita nec correspondentia ad tempus extrinsecum infinitum ponit perfectionem intrinsecam infinitam in eadē re correspondente: non enim res crescit in perfectione intrinseca, per connotationem rei extrinsecæ; alioquin quelibet creatura esset infinita, quia connotat creatorem infinitum. Ad probationem consequiam, nego æuum esse mensuram temporis infiniti, sed solum putum coësistens; est autem mensura solius substantiae æuternæ, quæ sicut finita est, ita & ipsius æuum finitum erit: duratio nemque mensuram perfectionis sumit ab esse, quod mensurat.

73. Ad confirmationem neganda est maior: ratio discriminis oritur ex diverso modo, quo res adæquatur spatio, & temporis: nam spatio adæquatur permanenter, tempore vero successivè. Ut autem res adæquetur spatio permanenter, debet eò magis crescere in perfectione creabili, quod maiori spatio adæquatur: ut vero adæquetur tempori successivè, non oportet, ut quod longiori tempori adæquatur, eò perfectiore durationem habeat: patet primò à posteriori, nā eodem modo Angelus supremus, atque infimus correspondunt tempori infinito à parte post; cùm ta-

men non eodem modo correspontent spatio; Nam quod Angelus est perfectior, eò maiori spatio correspontet. Secundò à priori, quia cùm spatum sit permanens, ut res adæquetur spatio permanenti infinito, debet ipsa quoque esse infinita: implicat enim, ut res permanens finita adæquetur spatio permanenti infinito; cùm talis adæquatio fieri debeat per commensurationem rei ad spatum. Contrà vero, cùm tempus sit successivum, ad hoc ut res adæquetur tempori infinito, non est opus, ut res ipsa sit etiam infinita, sed sufficit, ut tempus sit infinitum. Cuius ratio est, quia res non debet adæquari totitempore simul, sed successivè: potest autem eadem res, invariata quoad entitatem, correspondere infinitis partibus temporis successivi, eò quod semper correspontet eadem res sub singulis partibus temporis. Terti autem spatio debet adæquari simul, quia spatum non est fluens, sed permanens; ut autem adæquetur infinito spatio simul, debet necessariò esse quoad entitatem infinita, alioquin non posset adæquare illud totum simul.

74. Ad tertiam distinguenda est maior: dicitur vnu Angelus plus durare, quam aliis per durationem intrinsecam, & nego; per connotationem & coëxistentiam ad tempus extrinsecum, & concedo.

75. Ad quartam, Maior est intelligenda de negationibus, quæ tollunt defectus intrinsecos, per positionem perfectionis oppositus, cuiusmodi sunt negationes, quas Deo tribuimus; non autem de negationibus, quæ solum tollunt connotationes & respectus extrinsecos, cuiusmodi sunt negationes infinitorum dierum subsequentium, quas tribuimus quo: sicut enim respectus, & coëxistentia ad infinitos dies, non ponit in æuo perfectionem intrinsecam, ita nec infinitæ negationes infinitorum dierum ponent in æuo perfectionem ullam intrinsecam. Ex his patet ad Confirmationem.

76. Ad quintam nego consequiam: ratio discriminis est, quia nequit subiectum acquirere nouam formam sive intrinsecam sive extrinsecam, sine aliqua mutatione, vel sui, vel formæ: atqui nulla mutatio sit in spatio, quod angelus de novo acquirit; ergo fieri debet in Angelo: nō potest autem fieri noua mutatione, nisi per nouum modum superadditum, ergo: Contrà vero, ut Angelus coëxistat nouæ & nouæ partit temporis, non requirit noua mutatione in Angelo, sed sufficit mutatione ipsa temporis, qua successivè fluit. Præcisa enim qualibet mutatione in Angelo, implicat Angelum non coëxistere nouæ & nouæ parti temporis, quod continuo fluit.

77. Ex dictis infertur 1. si Angelus annihilatur, & postea reproduceretur, non reproduci cum novo æuo, sed cum eodem: quia cùm quū non distinguatur ab existentia Angeli, implicat reproduci cum eadem existentia, & non cum eodem æuo: licet illud

ob interruptionem ab esse ad non esse, & à non esse, ad esse, dici possit prius & posterius se ipso sicut & existentia ipsa Angeli.

78. Infertur 2. Quo pacto substantia incorruptibilis sit in actu, & in potentia simul ad durandum: est enim in actu ratione esse quod totum simul possidet est autem in potentia ratione dependentiae, cum qua illud à primo agente possidet.

SECTIO V.

An praeter aenum & tempus continuum concedenda sint aliae durationes creatae?

Scotus.

79. PRIMA sententia Scotti in 2. dist. 2. quest. 8. negantis. Fundamentum est, quia omnia aut existunt successuē, aut permanenter: quæcumque existunt successuē, mensurantur tempore continuo; quæcumque existunt permanenter, mensurantur æuo: ergo præter tempus continuum, & æuum, non datur alia duratio creata. Confirmatur primū: quia quæcumque habent conformem modum manendi, habent mensuram eiusdem rationis in manendo, etiam si unum diutiū duret alio: sed omnes res creatae aut habent modum manendi successivum, aut permanentem; si successivum, mensurantur tempore continuo; si permanentem, æuo: ergo præter æuum & tempus continuum, non datur alia duratio creata: Confirmatur secundū: quia alioqui tota distinguenda essent durationes specie diuersae, quot distinguuntur res durantes. Vnde diuersum esset æuum unius Angeli, ab eo alterius specie diuersi.

S.Thomas.
Caietanus.
Henricus.
Durandus
Capreolus.

80. SECUNDA sententia est S. Tho. I. p. quest. 10. ar. 5. ad primum quest. 53. ar. 3. & quodlibet 2. ar. 5. & quodlibet 11. ar. 4. Caiet. ibid. Henrici quodlibet 12. quest. 8. Durandi in 2. distinct. 2. quest. 6. Capreoli quest. 2. conclusione 3. & 5. & reliquorum Thomistarum affirmantium, præter æuum & tempus continuum, dari alias durationes creatas. Pro cuius sententiae explicazione,

81. DICO primū: præter tempus continuum, quo mensurantur omnes motus & æuum, quo mensurantur substantiae incorruptibles, earumque accidentia & operationes suapte natura perpetuae, datur alia duratio, quo mensurantur operationes indiuisibiles Angelorum. Fundamentum assertioonis est, quia duratio est permanentia in esse, ergo diversificatur à diuersa permanentia in esse: sed hæc omnia habent diuersam permanentiam in esse; ergo & diuersam durationem. Antecedens patet: consequentia etiam constat, nam specifica diuersitas oritur ex diuersa ratione contraria generis, ergo ex diuersa ratione

permanentia in esse oritur diuersa ratio specifica durationis. Minor verò probatur. Nam diuersitas permanentiae in esse, defumitur ex diuersa exigentia ad permanendum: sed prædicta omnia habent diuersam exigentiam ad permanendum. Nam motus habet exigentiam ad permanendum per diuersas, & continuas sui partes; substantiae verò immortales ab intrinseco postulant permanere totæ simul indiuisibiliter: nec ullam habent intrinsecam potentiam incorruptibilitatis, sicut nec earum proprietates, & quædam operationes immanentes ipsarum, quæ nec ab extrinseco corrupti, nec ab intrinseca potentia deficer possunt. Cuiusmodi est cognitio, qua Angelus perpetuò cognoscit se ipsum, & actio, qua sol intrinsecam lucem continuò in seipso conseruat. Huiusmodi enim operationes, cùm nec possint ab extrinseco a genere creatae, nec ab intrinseca potentia, quæ cas semper ac necessariò conseruat, corrupti, mensurantur æuo, non minus, quæm substantiae ipsæ, quarum sunt operationes: cùm non minùs hæc, quæ illæ sint ab intrinseco incorruptibles, & ad permanendum stabiles. Reliquæ verò operationes immanentes Angelorum, quoniam ex una parte, quando existunt, totæ simul indiuisibiliter existunt & ex alia parte sunt ab intrinseco principio, à quo liberè conseruantur, defectibiles, non possunt mensurari æuo, quo mensurantur res ab intrinseco indefectibiles; aut tempore continuo, quo mensurantur res successuē; mensurantur debebunt duratione diuersæ rationis ab utroque. Quia cùd duratio sit mensura rei durantis, & mensura proportionari debeat mensurato, non possunt mensurari æuo, quod est tantum mensura rei ab intrinseco indefectibilis; nec tempore continuo, quod est mensura rei successiuæ.

82. DICO secundū: Duratio, qua mensurantur res indiuisibiles ab intrinseco defectibiles, est instans temporis discreti, formaliter indiuisibile, virtualiter diuisibile. Est S. Tho. & reliquorum supra citatorū. Instans dicitur, quia est duratio tota simul, & nō per partes existens; per quod differt à temporis continuo. Formaliter indiuisibile, quo conuenit cum instanti temporis continui, quod est etiam indiuisibile. Dicitur autem virtualiter diuisibile, quo differt ab eodē instanti temporis continui, & conuenit cum æuo. Temporis, qua particula discriminatur ab æuo, quod suapte natura ineptum est ad tempus componendū: cùm enim de ratione temporis vt sic, sit prius & posterius immediatè sibi succedentia, eum autē suapte natura sit perpetuum, ineptum erit ad tempus ullum componendum; quia vt posset tempus componere, deberet posse unum æuum alteri æuo succedere, per inceptionē unius, & corruptionem alterius. Contrā verò, quia duratio ab intrinseco defectibilis, apta est succedere alteri durationi ab intrinseco etiam defectibili in eodē subiecto, apta erit componere

s.Thom.

componere tempus aliquod; ad quod componendum sufficit, ut duratio vnius immediatè succedat durationi alterius, per mutuā incompossibilitatem naturalem: sed tam duratio vnius cognitionis angelice succedit naturaliter incompossibiliter durationi alterius cognitionis eiusdem angeli, quād duratio vnius formæ materialis succedit materialiter incompossibiliter durationi alterius formæ in eodem subiecto: igitur apta sunt componere tempus aliquod. *Discreti* dicitur, ad differentiam continuū: continuum enim constat ex priori & posteriori diuisibilibus, aptis ad continuūtum gignandam; *discretum* verò ex priori & posteriori indiuisibilibus, ineptis ad continuūtum faciendam. Vnde dicitur *discretum*, quia partes, illud componentes, non continuantur, sed quædam quasi discretæ vniuitates totæ simul sibi immediate succedunt. Huius temporis discreti auctor censetur S. Tho. quem posteriores Scholastici sunt secuti: & colligitur ex August. lib. 8. de Gen. ad literam cap. 20. vbi docet, creaturam spiritualem mouere se in tempore, dum internas affectiones exercet.

S. Thomas.
August.

83. Dico 3. Beatitudo supernaturalis mensuratur æuo, quod, quia supernaturalis est ordinis, & participatio quædam vitæ diuine, quæ mensuratur aeternitate, recte à S. Th. & Thomistis, ad differentiam qui naturalis, quo mensurantur substantiæ quaternorum, & perpetuæ earum operationes, dicitur participata aeternitas.

Scotus.

84. Nec alio, quād de nomine contendit Scot. in 4. dist. 49. q. 6. §. *De secundo dubio*, cùm negat beatitudinem supernaturalē mensurari participata aeternitate, sed tantum æuo, quo mensuratur substantia ipsa beati: quia cùm beatitudo non sit immutabilior substantiæ, cuius est ipsa beatitudo, cùm nullum accidens possit esse immutabilius substantiæ, cui inheret, nō poterit immutabiliore duratione, qualis est aeternitas, mensurari. Nam S. Tho. non ex eo deducit, beatitudinem mensurari aeternitate, quia est immutabilior substantiæ, sed quia est ordinis altioris diuini: vnde sicut esse diuinum mensuratur aeternitate impicipata, & à se; ita esse diuinum participatum, mensuratur aeternitate participata. Eadem est ratio de gratia, & reliquis habitibus supernaturalibus perseverantibus in beatis; secus de ijsdem existentibus in viatoribus: in quibus, quia habere possunt contrarium non mensurantur æuo, aut aeternitate, sed instanti temporis discreti ordinis supernaturalis: eius ratio est, quia æuum, & aeternitas participata inuoluit indefectibilitatem ab intrinseco, quam non dicunt gratia, & reliqui habitus supernaturales in viatoribus, in quibus corrupti possunt ab intrinseca potentia subiecti, in quo existunt.

S. Thomas.
Scotus.

85. Ex dictis infertur 1. operationes externas Angelorum non mensurari æuo, aut instanti temporis discreti, sed tempore continuo. Fundamentum est, quia Angeli non aliam possunt in externa corpora operationem

exercere, quād motum localem, qui mensuratur tempore continuo.

86. Infertur 2. operationes internas hominis mensurari tempore, non æuo, aut instanti temporis discreti. Fundamentum est, quia omnis operatio interna hominis fit medio discursu, ex uno actu in aliū continuo procedendo: contrà verò, operationes internæ angelorum eliciuntur totæ simul indiuisibiliter, sicut etiam totæ simul indiuisibiliter desinunt. Dices saltem posset homo in eadē indiuisibili cognitione manere absque novo discursu: ergo saltem tunc operatio interna hominis non mensuraretur tempore continuo, sed discreti: Resp. In eo ealu nullum esse absurdum talen operationem mensurari instanti temporis discreti: quod concedit Capreolus ad quartum contra tertiam conclusionem.

Capreolus.

87. Infertur 3. Materiam primam in sententia Thomistarum mensurari instanti temporis discreti, quia in sententia ipsorum materia existit existentia formæ: vnde sicut existentia vnius formæ, succedit alteri indiuisibiliter & tota simul: ita eadem materia, vt existit existentia vnius formæ succedit sibi ipsi indiuisibiliter & tota simul vt existenti existentia alterius formæ: quia verò duratio non est permanentia rei secundum esse essentia, sed secundum esse existentia, durare enim formaliter includit existere, esto materia sibi nō succedat quoad esse essentia, quæ semper manet eadem, quia tamen sibi succedit, quoad esse existentia, quæ ad variationem cuiuscunque formæ variatur, mensuratur instanti temporis discreti in sententia verò Scoti, & aliorum, quam ego veram puto, materia secundum se sumpta mensuratur quo; quia habet durationem ab intrinseco indefectibilem: est enim secundum se ingenerabilis, & incorruptibilis. Dixi secundum se, nam vt coniuncta mutationibus mensuratur tempore, vt constat in viuentibus, in quibus continuo motu acquiruntur, & deperdantur nouæ partes materiæ.

Scotus.

88. Ad fundamentum Scoti negatur Minor quoad secundam partem: nam quæ permanenter existunt, sunt in duplice differentia; aliqua enim existunt ab intrinseco indefectibilia, & hæc mensurantur quo; alia ab intrinseco defectibilia, & hæc mensurantur instanti temporis discreti. Eadem responsio applicatur ad primam confirmationem. Ad secundam vero nego sequelam: nam differentia sumpta ex sola diuersitate rerum, est tantum materialis, ac proinde nequit specificare diuersas durationes, quarum differentia formaliter spectatur penes maiorem vel minorem defectibilitatem in essendo.

Scotus.

89. Atque hæc dicta sint de mensura intrinseca rerum: nam de mensura extrinseca censeo nec æuum vnius angeli mensurari per æuum alterius, nec tempus discretum vnius, per tempus discretum alterius, vii Thomistæ censem, putantes omnia æua inferiorum angelorum mensurari æuo supre-

Thomista.

mi angeli, omnesque operationes eorum operatione supremi angeli. Probo primum, quoniam mensura debet esse certior & notior mensurato: æuum autem supremi angeli est &quæ certum ac notum atque aliorum; cùm in permanentia ab intrinseco indefectibili omnes angelis sint pares: nam &quæ omnes sunt ab extrinseco agente creato incorruptibles, & in ordine ad Deum unus non est independenter alio. Confirmatur: nam mensura deferuit ad dignoscendum, quantum una res excedat aliam in quantitate: Sed quando res mensurabilis est &quæ nota mensuranti, atque est ipsa mensura, non est opus mensura ad cognoscendam quantitatem rei mensurabilis. At &quæ nota est omnibus angelis virtualis quantitas duratiua vniuersitatisque: ergo non est opus æuo unius ad dignoscendum æuum alterius. Maior cùm Consequentia constat. Minor probatur, quia cùm omnes angelis simul cœperint durare, & omnes &quæ, sint ab intrinseco indefectibili, & in perpetuum duraturi, & hoc naturaliter notum sit omnibus, nota etiam erit omnibus virtualis quantitas duratiua vniuersitatisque.

91. Probo secundum, quia nequit deseruire ut mensura id, quod suapte natura est ignotum: at quælibet operatio interna angeli est suapte natura ignota alteri angelo; ergo nequit deseruire illi ut mensura. Maior cum Consequentia patet. Minorem ostendo, nam quælibet operatio interna angeli, ob perfec-tum dominium libertatis, quod quælibet creatura intellectualis naturaliter habet in suis actus internos, est naturaliter ignota alteri angelo: ergo nequit illi deseruire ut mensura. Confirmatur, quia quælibet operatio interna angeli liberè pendet in quantitate duratiua à potentia libera eiusdem angelis: igitur nequit esse certa mensura durationis. Consequentia constat, quia mensura debet habere stabilem ac certam quantitatem; non potest autem habere stabilem ac certam quantitatem, quæ quoad tantam, aut tantam quantitatem, pendet à libera potentia alterius.

92. A quo autem tanquam à mensura ex-

trinseca mensuretur æuum angelorum, & internæ, atque externæ operationes eorumdem, Durandus in 2. dist. 2. q. 5. num. 14. Ockamus quæst. 13. Gabriel qu. 1. conclusione 7. censem mensurari tempore nostro: quod mihi probabilius est, tum à paritate substantiarum corruptibilium, quarum extrinseca mensura, notificans earum durationem, est tempus, non obstante, quod intrinseca mensura ipsarum sit instans temporis discreti: dicimus enim Adamum, vel Abrahamum tāto veltanto tempore vixisse. Tum à priori, quia dura-re essentialiter importat respectum ad tempus realē vel imaginarium: ergo impossibile est cognoscere, quandiu quis durauerit, nisi cognoscatur tempus, in ordine ad quod durauerit. Confirmatur: nam ita se habet duratio ad tempus, sicut presentia ad locum: sed impossibile est cognoscere, quantum unus angelus distet ab alio, nisi per extrinsecam mensuram spatij localis: ergo impossibile est cognoscere, quantò unus angelus, vel anima rationalis distet in duratione ab alia, nisi per extrinsecam mensuram temporis, quo una distat ab alia.

93. Tum quia, cùm dicitur unus angelus cognoscere durationem alterius, aut significat, debere tantum cognoscere durationem illius intrinsecam, aut etiam extrinsecam co-existentiam ad tantum, vel tantum tempus. Si primum, nō eget angelus extrinsecā mensurā ad illam cognoscendam, nam ex natura ipsius angeli naturaliter nota intrinseca duratio illius, nempe quod sit perpetua, & ab intrinseco indefectibilis. Neque enim hī loquimur de quantitate perfectionis, secundum quam nō infiōr, angelos inferiores cognosci, tanquam per extrinsecam mensuram, per naturam & perfectionem supremi angelii, sed de quantitate duratiua, quoad intrinsecam perfectionem durandi, est æqualis in omnibus, atque adeo &quæ nota omnibus. Si secundum, impossibile est cognoscere, quandiu angelus, vel anima durauerit, nisi cognito tempore, tanquam extrinseca mensura, in quo durauit.

Durandus.
Ockam.
Gabriel.

DISPUTATIO VIII.

De Immensitate Dei.

POST AETERNITATEM agimus de immensitate, quæ per se consequitur ad immutabilitatem, posterius tamen, quam æternitas, quia res prius concipitur esse, quam esse in loco: est autem Deus æternus, quatenus est; immensus vero, quatenus est, vel esse potest præsens loco. Porro immensitas sumi potest dupliciter: primò transcendenter, ut modus intrinsecus

cuiuslibet attributi, quo pacto est idem, atque infinitas transcendenter sumpta: nam, quodlibet attributum Divinum est in suo genere infinitum, immensum, & illimitatum: Secundò, ut peculiare attributum, virtute distinctum à ceteris, qua ratione inuoluit aptitudinem ad co-existentem in infinitis locis, per omnimodam sui immutabilitatem: in quo sensu nos hīc de illa disputamus.

SECTIO